

Agata Domachowska

Rząd Milojko Spajicia w Czarnogórze

31 października parlament przegłosował powołanie 44. rządu w Czarnogórze. Na jego czele stanął lider zwycięskiej partii Ruch Europa Teraz – Milojko Spajić. Do priorytetów nowej władzy należy zaliczyć przede wszystkim: poprawę jakości życia obywateli, przeprowadzenie reform gospodarczych oraz wymiaru sprawiedliwości, pogłębienie współpracy w ramach NATO, a także przyspieszenie procesu integracji europejskiej. Czynnikiem destabilizującym koalicję rządową mogą okazać się jednak ugrupowania prorosyjskie oraz proserbskie.

Rozmowy dotyczące utworzenia nowego rządu. W wyniku wyborów parlamentarnych przeprowadzonych w czerwcu 2023 r., w których zwycięstwo odniosło ugrupowanie Ruch Europa Teraz (PES) ([„Komentarze IEŚ”, nr 872](#)), 10 sierpnia 2023 r. misję tworzenia nowego rządu z rąk prezydenta Jakova Milatovicia otrzymał lider PES, Milojko Spajić. Już po wyborach M. Spajić odrzucił możliwość sformułowania rządu z Demokratyczną Partią Socjalistów (DPS), ugrupowaniem, które rządziło w Czarnogórze nieprzerwanie przez niemal ostatnie trzy dekady, oraz ze Zjednoczoną Akcją Reformatorską (URA), partią odchodzącego premiera Dritana Abazovicia¹.

Rozmowy na temat kształtu przyszłej koalicji rządowej trwały dość długo, prawie trzy miesiące. Ostatecznie porozumienie w tej kwestii zostało podpisane łącznie przez liderów ośmiu podmiotów politycznych:

- Ruch Europa Teraz,
- Nową Serbską Demokrację (NOVA, Andrija Mandić),
- Demokratyczną Partię Ludową (DNP, Milan Knežević),
- Demokratyczną Czarnogórę (Aleksa Bečić),
- Socjalistyczną Partię Ludową (SNP, Vladimir Joković),
- Związek Obywateli CIVIS (Srđan Pavićević),
- Forum Albańskie² (Nik Đeljošaj, Ivan Ivanaj i Ferhat Dinoša),
- Sojusz Albański³ (Fatmir Đeka i Genci Nimanbegu).

W nowym rządzie zwycięskiemu PES przypadł fotel premiera oraz dziesięć ministerstw, Demokratycznej Czarnogórze – stanowisko wicepremiera oraz cztery ministerstwa, SNP – dwa ministerstwa, Forum Albańskiemu – stanowisko wicepremiera i jedno ministerstwo, CIVIS – również stanowisko wicepremiera, a Sojuszowi Albańskiemu – jedno ministerstwo. Zgodnie z zawartym porozumieniem zarówno NOVA, jak i DNP udzielią wsparcia nowemu rządowi, a w zamian – oprócz stanowiska przewodniczącego parlamentu, które przypadnie A. Mandiciowi – otrzymają możliwość nominowania własnych kandydatów do zarządów spółek państwowych oraz na stanowiska ambasadorskie. Uzgodniono również, że po upływie roku przedstawiciele tych dwóch ugrupowań wejdą w skład zrekonstruowanego rządu. Obejmą oni wówczas stanowisko wicepremiera ds. infrastruktury oraz cztery ministerstwa – transportu, turystyki, edukacji oraz planowania przestrzennego

¹ To właśnie Dritan Abazović doprowadził do odwołania rządu Zdravka Krivakopicia, w którym ministrami byli obecni premier i prezydent Czarnogóry. Co więcej, M. Spajić niejednokrotnie krytykował rząd D. Abazovicia.

² W skład koalicji Albańskie Forum wchodzi trzy albańskie ugrupowania polityczne: Albańska Alternatywa (AA), Demokratyczny Sojusz Albańczyków (DSA) oraz Unia Narodowa Albańczyków (NUA).

³ Sojusz Albański utworzyły Nowa Demokratyczna Siła – Forca, Związek Demokratyczny, Demokratyczny Związek Czarnogóry oraz obywatelska grupa Ruch Tuzi. Po podpisaniu porozumienia o utworzeniu koalicji rządowej, koalicję Sojusz Albański opuścił Związek Demokratyczny. Warto też dodać, że z mandatu posła zrezygnował Genci Nimanbegu, lider Nowej Demokratycznej Siły – Forca, doświadczony albański polityk i wieloletni parlamentarzysta.

i urbanistyki. Do tego czasu w tych ministerstwach będą mogli zasiadać sekretarze, wybierani przez obie partie. Należy podkreślić, że partie te prezentują zdecydowanie proserbskie oraz prorosyjskie stanowisko i jednocześnie sprzeciwiają się członkostwu Czarnogóry w NATO, a także nawołują do wycofania uznania Kosowa. W związku z tym zarówno Unia Europejska, jak i Stany Zjednoczone wyrażały swój sprzeciw wobec planu wejścia tych ugrupowań w skład nowej koalicji rządowej w Czarnogórze. W celu uspokojenia zachodnich partnerów, w ramach podpisanego porozumienia koalicyjnego uzgodniono, że polityka zagraniczna rządu M. Spajicia będzie opierać się na pełnym zaangażowaniu w przyspieszenie procesu integracyjnego z UE, a także wzmocnieniu pozycji Czarnogóry w NATO oraz pogłębieniu współpracy ze wszystkimi państwami uznawanymi przez władze w Podgoricy.

Kształt i program nowego rządu. Podczas kontynuacji pierwszego posiedzenia parlamentu⁴, zwołanego na 30 października 2023 r., przede wszystkim dokonano wyboru przewodniczącego. Został nim Andrija Mandić, uzyskując 49 głosów spośród 81 wszystkich członków parlamentu⁵. W głosowaniu nie wzięli udziału przedstawiciele partii opozycyjnych – DPS, Socjaldemokratów (SD), Partii Boszniackiej (BS), Demokratycznej Unii Albańczyków oraz URA. Decyzja o wyborze A. Mandicia wywołała protesty obywatelskie zorganizowane przed budynkiem parlamentu, wspierane przez ugrupowania opozycyjne. Zdaniem opozycji, nowy rząd tworzą ugrupowania antyczarnogórskie, antyeuropejskie i prorosyjskie. Następnie, przy 46 głosach za, 19 przeciw oraz jednym wstrzymującym się, przegłosowano powołanie rządu premiera M. Spajicia. Składa się on z 5 wicepremierów oraz 17 ministrów.

W *exposé* przedstawionym w parlamencie Milojko Spajić podkreślił, że zarówno socjalne, jak i etniczno-narodowe podziały oraz napięcia istniejące w czarnogórskim społeczeństwie powinny wreszcie przejść do historii. Zaakcentował również potrzebę wzmocnienia wspólnoty narodowej w Czarnogórze, aby państwo to było najlepszym miejscem do życia dla każdego obywatela.

Koncentrując się przede wszystkim na kwestiach społecznych i gospodarczych, nowy premier zaznaczył, że Czarnogóra powinna stać się „bałkańską Szwajcarią” i „Singapurem Europy”. Zapowiedział zatem poprawę jakości oraz dostępności opieki społecznej i zdrowotnej, zapewnienie edukacji dla wszystkich dzieci, także tych niepełnosprawnych, oraz podjęcie działań w celu skutecznego zapobiegania wszelkim formom przemocy wobec najmłodszych. Mając na uwadze potrzebę uproszczenia dostępu do usług publicznych i jednocześnie przeprowadzenie transformacji cyfrowej, premier zapowiedział uruchomienie nowego portalu internetowego „eRząd”. Wskazał także, że nowy rząd zadba o stworzenie odpowiednich warunków do pełnej realizacji prawa wolności mediów i wolności słowa.

Premier M. Spajić podkreślił ponadto potrzebę kontynuacji walki z przestępczością zorganizowaną, korupcją oraz procederem prania brudnych pieniędzy. Po zaprzysiężeniu Spajić odniósł się również do obietnic złożonych przez PES podczas kampanii wyborczej i zapewnił, że od 1 stycznia 2024 r. minimalna emerytura wyniesie 450 euro, a w następnym roku średnie wynagrodzenie wzrośnie do 1000 euro. Zwrócił także uwagę na kluczowe znaczenie zwiększenia potencjału inwestycyjnego Czarnogóry oraz wdrożenia konkretnych projektów rozwojowych.

W odniesieniu do polityki zagranicznej nowy premier zaakcentował, że rząd zamierza wzmocnić współpracę regionalną oraz przyspieszyć proces akcesji Czarnogóry do Unii Europejskiej. Zapowiedział również zwiększenie udziału Czarnogóry w misjach NATO oraz przeprowadzenie modernizacji sił zbrojnych.

Wnioski. Gabinet premiera Spajicia to trzeci z kolei rząd Czarnogóry od czasu odsunięcia od władzy DPS w 2020 r. Od tamtego momentu sytuacja polityczna w Czarnogórze pozostawała niestabilna. Nadzieją na zmianę miało być zwycięstwo jednego z dwóch liderów PES w wyborach prezydenckich w kwietniu 2023 r. (Milatović pokonał wówczas przywódcę DPS, urzędującego prezydenta Milo Djukanovicia), a następnie sukces wyborczy PES.

⁴ Pierwsze powyborcze posiedzenie nowego parlamentu Czarnogóry rozpoczęło się 27 lipca, ale z uwagi na to, że nie zdołano wówczas wybrać przewodniczącego, posiedzenie zostało wznowione 30 października.

⁵ Na stanowiska wiceprzewodniczących parlamentu zostali wybrani Boris Pejović z PES oraz Zdenka Popović z Demokratycznej Czarnogóry.

Trwające jednak prawie trzy miesiące rozmowy w kwestii stworzenia nowej większości w parlamencie spowodowały, że w społeczeństwie czarnogórskim ponownie pojawiła się niepewność co do stabilności nowego rządu.

Czynnikami potencjalnie destabilizującymi funkcjonowanie obecnego rządu mogą okazać się ugrupowania prorosyjskie i proserbskie, a także piastowanie przez A. Mandicia stanowiska nowego przewodniczącego parlamentu. Poglądy i dotychczasowa działalność tego polityka (m.in. nawoływanie do wycofania Czarnogóry z NATO, nieuznawanie Kosowa, sprzeciwianie się nakładaniu sankcji na Rosję, podważanie państwowości Czarnogóry, a także ciężące na nim zarzuty o współudział w organizacji zamachu stanu w Czarnogórze w 2016 r.) podają w wątpliwość wiarygodność jego obecnych deklaracji na temat potrzeby budowania jedności narodowej w czarnogórskim społeczeństwie⁶ oraz wspierania proeuroatlantyckiego kierunku polityki zagranicznej państwa. Co więcej, obecność w rządzie partii proserbskich oraz prorosyjskich stwarza zagrożenie, że władze w Belgradzie i Moskwie będą próbowały wpływać na kształt polityki prowadzonej przez obecny rząd w Podgoricy.

Stosownie do złożonych deklaracji nowy rząd Czarnogóry zamierza skoncentrować się na reformach gospodarczych i społecznych w celu poprawy jakości życia obywateli. Chce kontynuować program „Europa teraz” (w wersji 2.0), który został zapoczątkowany przez obecnego prezydenta i premiera, gdy pełnili oni funkcje ministrów w rządzie Z. Krivokapicia. W Czarnogórze pojawiły się jednak głosy, że w *exposé* wygłoszonym przez Spajicia brakuje konkretów na temat tego, w jaki sposób nowy rząd zamierza przeprowadzić określone reformy. W efekcie wyrażano opinie, że *exposé* to można uznać za zbiór interesujących pomysłów, które mogą podobać się większości społeczeństwa, ale z uwagi na brak dokładnych propozycji ich wdrożenia w praktyce mogą pozostać jedynie „listą życzeń”.

Na przeprowadzenie przedstawionych przez premiera reform liczą czarnogórcy obywatele, zmęczeni toczącymi się przez lata sporami etniczno-narodowymi. Od nowego rządu Czarnogórcy oczekują zatem sprawnego rządzenia i faktycznego skoncentrowania się na podniesieniu standardu życia oraz przyspieszenia procesu integracyjnego z Unią Europejską.

Powołanie nowego rządu oznacza także przejście do opozycji premiera Dritana Abazovicia, który ze względu na klincz na czarnogórskiej scenie politycznej, po przegłosowaniu wotum nieufności wobec jego rządu w sierpniu 2022 r. rządził jeszcze w Czarnogórze przez ponad rok. W opozycji ponownie zasiadać będą także przedstawiciele Demokratycznej Partii Socjalistów – ugrupowania, które po utracie władzy w 2020 r. nie jest w stanie odbudować swej pozycji na czarnogórskiej scenie politycznej. Wraz z osłabianiem wpływów DPS w społeczeństwie możliwe jest pojawienie się nowego ugrupowania – nieposiadającego obciążenia towarzyszącego DPS, sprawującej przez niemal 30 lat władzę w państwie – które mogłoby przejąć hasła proczarnogórskie i proeuropejskie.

⁶ Andrija Mandić już w czasie tegorocznej kampanii prezydenckiej, jako kandydat na urząd nowego prezydenta, starał się przedstawiać jako polityk koncyliacyjny, dążący przede wszystkim do budowania jedności w społeczeństwie czarnogórskim.